

Dịch văn bản chính luận Trung Việt: Những điều cần lưu ý

Nguyễn Thị Minh*, Nguyễn Thị Hồng Nhân

*Khoa Ngôn ngữ & Văn hóa Trung Quốc, Trường Đại học Ngoại ngữ, ĐHQGHN,
Phạm Văn Đồng, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam*

Nhận bài ngày 23 tháng 06 năm 2015

Chỉnh sửa ngày 15 tháng 09 năm 2015; Chấp nhận đăng ngày 24 tháng 02 năm 2016

Tóm tắt: Dịch văn bản chính luận có những yêu cầu và phương pháp chung với các loại văn bản khác nhưng cũng có những đặc thù riêng. Bài viết nêu lên một số điểm cần chú ý khi dịch văn bản chính luận Trung Việt. Ngoài các biện pháp, kĩ xảo thông thường như thêm bớt từ, tách gộp câu, còn cần chú ý các vấn đề như đối tượng trong bản dịch, đối tượng tiếp nhận bản dịch, vai dịch và đặc biệt là không nên lạm dụng từ Hán Việt.

Từ khóa: Văn bản chính luận, dịch thuật, phương pháp.

1. Đặt vấn đề

Văn bản chính luận là loại văn bản thể hiện những chính kiến, bộc lộ những quan điểm chính trị, tư tưởng với những vấn đề xã hội nóng bỏng [1]. Văn bản chính luận thường đề cập tới những phương châm chính sách quan trọng của Đảng và Nhà nước.

Dịch văn bản chính luận có những yêu cầu và phương pháp chung với các loại văn bản khác, nhưng cũng có những đặc thù riêng. Để dịch cũng như đánh giá một bản dịch, cần căn cứ vào những tiêu chuẩn trong dịch thuật. Nói đến tiêu chuẩn dịch, trước đây, những người nghiên cứu dịch Trung – Việt thường nhắc đến “tín, đạt, nhã”. Quan điểm của các nhà nghiên cứu về tiêu chuẩn dịch thuật hiện nay đã có những thay đổi, mỗi trường phái dịch thuật lại đưa ra những tiêu chuẩn dịch thuật riêng [2]. Trong đó, “bản địa hóa” và “ngoại lai” được

khá nhiều nhà nghiên cứu vận dụng khi đánh giá văn bản dịch. “Bản địa hóa” và “ngoại lai” còn có cách gọi khác gọi là “bản địa hóa” và “hướng ngoại”, “đồng hóa” và “dị biệt”, “phông dịch” và “bám sát nguyên tác”. Trong đó, bản địa hóa là chọn hướng dịch cốt sao cho dễ hiểu, để những độc giả bình dân cũng có thể đọc được. Dịch hướng ngoại là cố gắng bám sát nguyên tác, dùng các từ ngữ, hiện tượng, cách nói... như trong bản gốc, với mong muốn hội nhập với thế giới.

Trên cơ sở lí luận về “bản địa hóa” và “ngoại lai” trong dịch thuật, bài viết nêu lên một số điểm cần chú ý khi dịch văn bản chính luận Trung Việt hiện nay.

2. Những điều cần chú ý trong dịch văn bản chính luận Trung Việt

Trước hết, cũng giống như dịch các loại hình văn bản khác, dịch chính luận có thể vận dụng linh hoạt các phương pháp và kĩ xảo dịch,

*ĐT.: 0985711978

Email: nguyenminhchn@yahoo.com.vn

bao gồm: bớt từ, thêm từ, đảo vế câu, tách câu, gộp câu...

Việc thêm bớt từ, chính là những hư từ, liên từ nối, chủ yếu là để diễn đạt cho sáng rõ nội dung văn bản. Trong mỗi văn bản đều có những mẫu câu, cấu trúc, cách biểu đạt riêng mà không phải ngôn ngữ khác nào cũng có cái tương đương. Đặc biệt, trong những ngôn ngữ không biến hình như tiếng Trung và tiếng Việt thì phải có sự hỗ trợ của những hư từ, những đơn vị từ không mang nghĩa thực, mà chỉ có tác dụng hỗ trợ ngữ pháp [3]. Trong tiếng Trung Quốc, có cả những động từ mà chỉ là “động từ hình thức” như “进行”, có những động từ mà chức năng của nó chỉ làm một thành phần ngữ pháp phụ trong câu, như 通过. Với những từ ngữ này, khi dịch sang tiếng Việt chúng ta thường bớt đi.

Ví dụ: 缔约双方有义务对进入共同 渔区从事渔业活动的渔民**进行**教育和培训。(Hai Bên ký kết có nghĩa vụ giáo dục và đào tạo những ngư dân vào hoạt động nghề cá trong Vùng đánh cá chung.) [4]

Trong dịch Trung Việt, nhiều khi cần đảo vế câu của văn bản gốc, ví dụ như “世界上所有的有益东西, 我们都要学” dịch thành “Chúng ta phải học tập tất cả những điều bổ ích trên thế giới”.

Tách câu hay gộp câu nhiều khi không đơn thuần là câu dài thì tách ra, câu ngắn thì gộp lại, mà thường do cấu trúc câu và nội dung ý nghĩa qui định. Có loại câu không thể mang quá nhiều thành phần phụ, hoặc không biểu đạt hết ý mà văn bản gốc cần truyền đạt, thì nên tách ra. Ngược lại, nếu hai hoặc nhiều câu có cùng một phần nội dung, hoặc vì một mục đích tu từ nào đó có thể gộp lại để tiết kiệm thời gian, đảm bảo độ dài...

Thứ hai, không tuyệt đối hóa theo phương pháp bản địa hóa hay ngoại lai, mà phải căn cứ vào các yếu tố liên quan. Một số yếu tố cần chú ý trong dịch văn bản chính luận có thể kể đến là đặc thù đối tượng trong bản dịch, vai dịch và đối tượng tiếp nhận bản dịch.

Một ví dụ điển hình về việc cần nhắc đến đặc thù đối tượng trong bản dịch là cách dịch từ “政协”(Chính hiệp) trong văn bản chính luận tiếng Hán. “政协”(Chính hiệp) tên đầy đủ là Hội nghị Hiệp thương Chính trị Nhân dân Trung Quốc. Đây là một tổ chức đặc thù của Trung Quốc, Việt Nam không có, do đó, khi dịch cần phải tôn trọng bản sắc chính trị của ngôn ngữ gốc, không đánh đồng tổ chức này với một hay những tổ chức tương tự của Việt Nam. Có người nói, Chính hiệp của Trung Quốc cũng gần giống với Mặt trận tổ quốc của Việt Nam. Tuy nhiên, nói chính xác từ góc độ chính trị thì khác rất nhiều. Do đó, với hai cụm từ này, để đảm bảo độ “tín”, chúng ta nên chọn phương pháp hướng ngoại, chứ không nên bản địa hóa chúng khi dịch. Mặt trận Tổ quốc Việt Nam nên dịch là “越南祖国阵线” [5].

Cùng một từ, một cụm từ, nhưng vai dịch khác nhau thì cách dịch cũng khác nhau. Chúng ta vẫn thấy, “Hội hữu nghị Việt Trung” được dịch là “越中友协”, “Hội hữu nghị Trung Việt” dịch thành “中越友协”. Trên thực tế, hai hội trên là một, chỉ khác là người Việt Nam thì gọi là “Hội hữu nghị Việt Trung”, người Trung Quốc thì gọi là “Hội hữu nghị Trung Việt” [5].

Đối tượng độc giả, người tiếp nhận bản dịch khác nhau thì cũng cần linh hoạt dịch khác nhau. Với cụm từ Đại học Ngoại ngữ- Đại học Quốc gia Hà Nội, nếu cần trang trọng, chính xác thì chúng ta dịch “河内国家大学外国语大学”. Theo cơ cấu tổ chức đại học của Trung Quốc, thì 大学 (đại học) bao gồm nhiều 学院 (viện, khoa). Do đó, nếu đối tượng tiếp nhận bản dịch là người Trung Quốc thông thường, thì chỉ cần dịch là 河内国家大学外国语学院.

Ngoài ra, một điểm rất đáng chú ý trong dịch văn bản chính luận Trung Việt nữa là không tùy tiện vay mượn tiếng nước ngoài, từ không thuần Việt, đặc biệt là từ Hán Việt.

Tiếng Việt có vay mượn các từ ngữ từ các ngôn ngữ khác để phục vụ cho hai mục đích chính: một là bổ sung cho những từ còn thiếu,

chưa từng có tiền lệ; hai là tạo ra một lớp từ có sắc thái nghĩa khác với từ đã có trong tiếng Việt.

Trong chính luận, cụm từ 中国特色社会主义 hiện nay phổ biến được dịch là “chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc” [6]. Tuy nhiên, thứ nhất, xét về nghĩa, 特色 có nghĩa là “màu sắc đặc thù”, chứ không có nghĩa là “đặc sắc” (rất đặc biệt). Thứ hai, xét về ngữ pháp, “đặc sắc” trong tiếng Việt là một tính từ, nếu tính từ này bổ sung nghĩa cho danh từ (Trung Quốc), thì nó phải đứng sau danh từ ấy, tức “Trung Quốc đặc sắc”, điều này không phù hợp nghĩa với bản gốc. Thứ ba, 中国特色社会主义 cũng có nghĩa là 具有中国特色的社会主义, do đó, 特色 (đặc sắc) không thể bổ sung nghĩa trực tiếp cho “chủ nghĩa xã hội” được. Do đó, theo quan điểm của chúng tôi thì nên dịch là “chủ nghĩa xã hội mang màu sắc Trung Quốc” như nhiều năm trước chúng ta vẫn dùng.

Dịch chính luận Trung Việt đôi khi cần dùng từ Hán Việt để giữ màu sắc trang trọng, tuy nhiên không nên lạm dụng, dùng quá nhiều từ Hán Việt sẽ làm văn bản khó hiểu, mất đi sự trong sáng của tiếng Việt.

3. Kết luận

Văn bản chính luận Trung Việt là loại văn bản hết sức quan trọng, yêu cầu người dịch đặc biệt chú ý. Trong đó, vấn đề bản địa hoá hay ngoại lai có ảnh hưởng quan trọng trực tiếp, đặc biệt là việc dùng từ khi dịch văn bản chính luận. Người dịch cần kết hợp hài hòa giữa cách dịch “bản địa hóa” và dịch “huống ngoại”, đảm bảo để bản dịch trong sáng, dễ hiểu, đồng thời vẫn chuyên tải được chính xác những chính kiến, quan điểm chính trị, tư tưởng về các vấn đề xã hội trong văn bản gốc.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bài giảng “Phong cách văn bản chính luận” - HỌC VIỆN PHÁT GIÁO
- [2] Nguyễn Hữu Cầu, Lí luận đối dịch Hán Việt, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội, 2004.
- [3] Lí Toàn Thắng, Lí thuyết trật tự từ trong cú pháp, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội, 2008.
- [4] Hiệp định hợp tác nghề cá ở Vịnh Bắc Bộ giữa Chính phủ nước Cộng hoà Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam và Chính phủ nước Cộng hoà Nhân dân Trung Hoa.
- [5] Nguyễn Thị Oanh, Vũ Thị Hà (Khoa NN&VH Trung Quốc - Đại học Ngoại ngữ -ĐHQGHN), Giáo trình dịch nói.
- [6] Tuyên bố chung Việt Nam - Trung Quốc, 2013.

Discussion on Chinese – Vietnamese Translation of Political Documents

Nguyễn Thị Minh, Nguyễn Thị Hồng Nhân

Faculty of Chinese Linguistics and Culture, VNU University of Languages and International Studies, Phạm Văn Đồng, Cầu Giấy, Hanoi, Vietnam

Abstract: The Chinese – Vietnamese translation of political documents has distinctive features. Our study reveals several noticeable points which should be taken into consideration. Besides the common methods such as adding or omitting words, merging or separating sentences .etc. , it is necessary to pay attention to the subjects as well as the objects of translation, political stance, and especially, to avoid overuse of Sino-Vietnamese vocabulary.

Keywords: Political documents, translation, method.